

فصل دوم:

اشاره ای کوتاه به چگونگی روابط و نسبت فامیلی دکتر مصدق از جانب پدری

آقا محسن آشتیانی ۴ پسر بنام های:

- ۱ - میرزا کاظم (مستوفی الممالک در زمان کریم خان زند) ،
- ۲ - آقا هاشم ،
- ۳ - میرزا آقاسی بیک
- ۴ - آقا رحیم داشته است .

میرزا کاظم جد بزرگ دکتر مصدق ۶ پسر داشته است که میرزا حسین آشتیانی جد دکتر مصدق یکی از آن ۶ پسر بوده است .
در رابطه با معرفی میرزا هدایت پدر دکتر مصدق ، در توضیحی که قبلا در باره میرزا حسین آشتیانی داده شد ، اشاره کردم .

اسامی ۵ پسر دیگر میرزا کاظم آشتیانی عبارت بودند از:

- میرزا حسن مستوفی الممالک (مستوفی الممالک اول - عهد قاجار) ،
- میرزا محمد آشتیانی ،
- حاج میرزا عبدالله مستوفی - شاعر متخلص به خلف ،
- میرزا بابا و
- میرزا فضل الله .

برخی از رجال دوران قاجار و پهلوی از بازماندگان و نوادگان میرزا محسن آشتیانی و در واقع از فامیل و بستگان مصدق بودند.

میرزا حسن مستوفی الممالک (مستوفی الممالک سوم عهد قاجار) ، پسر میرزا یوسف آشتیانی مستوفی الممالک (مستوفی الممالک دوم عهد قاجار) ، پسر میرزا حسن مستوفی الممالک (مستوفی الممالک اول عهد قاجار) ، پسر میرزا کاظم مستوفی الممالک (مستوفی الممالک عهد زندیه) و

سلیمان میکده پسر میرزا یوسف ، پسر میرزا علی (عینکی) ، پسر میرزا عبدالله (خلف) ، پسر میرزا کاظم به نقل از علی مصدق و ایرج افشار

در این مورد مشخص ؛ مهدی بامداد در کتاب شرح حال رجال ایران نوشته است :
میرزا سلیمان خان میکده پسر میرزا علی عینکی مستوفی آشتیانی پسر میرزا یوسف پسر حاج میرزا عبدالله مستوفی پسر میرزا کاظم (مستوفی الممالک عهد زندیه) . (۱۶) و

میرزا ابراهیم مستوفی - معتمد السلطنه ، پدر حسن وثوق الدوله و احمد قوام السلطنه ، پسر میرزا محمد مستوفی قوام الدوله - وزیر دفتر ، پسر میرزا محمد تقی آشتیانی - قوام الدوله پسر آقا هاشم ، و

میرزا موسی وزیر لشکر (بزرگ خاندان داور ، فرهاد ، فرهاد معتمد ...) ، پسر هادی مستوفی ، پسر میرزا آقاسی بیک ...

و میرزا محمود مستوفی قره مستوفی خراسان ، فرزند میرزا شفیع صاحب دیوان آشتیانی پسر میرزا آقاسی ... (۱۷)

همگی آن افراد همچون میرزا هدایت وزیر دفتر ، از بازماندگان و نوادگان میرزا محسن آشتیانی بودند ، که بسیاری از آنان مقامات حساس و بالای کشوری را در دوران سلطنت قاجار و حتی بعضی از نوادگان آنان در دوران سلطنت پهلوی در اختیار داشته اند و بخشی از هزار فامیل حاکم بر ایران محسوب می شده اند .

حواشی، توضیحات و مأخذ کتاب اول

۱۶ — بامداد، مهدی — شرح حال رجال ایران، جلد دوم، چاپ سوم ۱۳۶۳، صفحه ۱۲۶.

— شجره نامه ای علی مصدق و ایرج افشار در صفحات آخر کتاب " مصدق و مسائل حقوق و سیاست "، به چاپ رسیده است.

۱۷ — بامداد، مهدی، شرح حال رجال ایران، جلد اول، چاپ سوم ۱۳۶۳، صفحات ۹۴ و ۳۴۸ و جلد دوم صفحه ۱۲۶ و جلد چهارم صفحات ۴۲۳ و ۴۷۸.